

**REFLECȚII ASUPRA INSTITUȚIEI INVESTIGATORULUI SUB ACOPERIRE CONFORM
PREVEDERILOR LEGII REPUBLICII MOLDOVA „PRIVIND ACTIVITATEA SPECIALĂ DE
INVESTIGAȚII” NR. 59 DIN 29.03.2012**

Rusu Vitalie, dr., conferențiar universitar, Facultatea de Drept și Științe Sociale, USARB, Covalciuc Ion, doctorand, Universitatea Liberă Internațională din Moldova

A special interest, today, has the authorization of special measures of investigation by the prosecutor, in its quality of basic guarantee to ensure the constitutional rights and freedoms and of the mechanism effective to ensure legality in the work of the special investigation. Thus, the actuality of the subject is determined by the necessity of strengthening of legality and the rule of law in the conditions of worsening of the situation of the crimes in the Republic of Moldova, by activating the criminal activity of the organized crime, the increase in the number of serious crimes and particularly serious and to the application, in these conditions, the entire spectrum of special measures of investigation authorized by the prosecutor, contributing, at the same time, to respect and ensure the constitutional rights and freedoms of man and the interests of the state and society.

Keywords: *special activity of investigation; special measures of investigations; criminality; judicial body; probative; principle; methodology; judicial practice; means of evidence; norms of law; criminal procedural law; criminology; organized criminal group.*

Având în vedere că în instrumentarea anumitor cauze este dificilă obținerea probelor prin mijloace clasice, a fost introdusă în lege instituția investigatorilor sub acoperire. Activitatea acestor persoane este strict determinată de lege, în sensul că ele acționează numai cu autorizația unui procuror [1, p.42]. Astfel, nevoia de eficacitate în lupta împotriva formelor evoluate de criminalitate, caracterizate printr-un nivel superior de organizare, a impus recurgerea la utilizarea procedurii *investigatorilor acoperiți*, polițiști care din ordinul autorităților legitime au dreptul să se infiltreze în organizațiile criminale pentru a contribui la dovedirea activităților infracționale [7, p.1526].

Investigația acoperită este definită ca fiind o tehnică specială de cercetare, aplicată de o formațiune special prevăzută de lege, constând în intrarea sub o identitate conspirată a unui polițist, în contact cu un grup determinat de indivizi care participă la săvârșirea unei infracțiuni sau menținerea legăturii cu un astfel de grup determinat, față de care există elemente obiective care duc la presupunerea că săvârșește infracțiuni din sfera criminalității organizate ori că este pe cale de a le comite [3, p.69].

Operațiunile *undercover* sunt tehnici de investigație delicate, deoarece ele nu pot fi realizate fără să se lezeze principiul loialității și echității în cercetarea infracțiunilor pentru că sunt însoțite, de regulă, de viclenii și de disimulări. Totodată, în cazul operațiunilor de lungă durată, agentul dobândește o autonomie din ce în ce mai mare și scapă unui control regulat, găsindu-se plasat de multe ori într-o situație în care ar putea fi ușor corupt ori ar putea să ia parte el însuși la activitățile infracționale. Or, cunoașterea unei activități infracționale sau preinfracționale presupune că o operație *undercover* să rămână doar o tehnică de cercetare, nu o metodă de colectare a informațiilor. De aceea, infiltrările de scurtă durată asigură mai bine echilibrul între eficacitatea cercetărilor și atingerile potențiale ale demnității justiției [5, p.155].

În literatura de specialitate s-a apreciat că rațiunea avută în vedere de legiuitor în reglementarea acestei instituții, respectiv pătrunderea în medii oculte pentru culegerea de date despre persoane care se presupune că au săvârșit infracțiuni, impune ca investigatorul să-și continue activitatea și după declanșarea urmăririi penale care operează *in rem*, tocmai ca prin activitatea sa să se ajungă la descoperirea autorului și eventual a celorlalți participanți [8, p.8].

Operațiunile sub acoperire pot fi de scurtă sau lungă durată și îmbracă în practică forme diverse, ca pseudo-cumpărarea și varianta sa *flahs-roll*, livrarea supravegheată sau controlată, penetrarea de rețele sau grupuri. *Pseudo-cumpărarea* constă în prezentarea în fața unei persoane ca și cumpărător potențial al unui bun, care este produsul sau obiectul infracțiunii. *Flash-roll-ul* este faptul de a etala sume de bani unor vânzători potențiali de mărfuri interzise sau de origine delictuoasă în vederea simulării intenției de cumpărare. *Pseudo-vânzarea* este scenariul invers al pseudo-cumpărării. Agentul tinde să vândă mărfuri constituind produsul sau obiectul unei infracțiuni [5, p.158].

Datele și informațiile obținute de către investigatorul sub acoperire pot fi folosite numai în cauza penală și în legătură cu persoanele la care se referă autorizația emisă de procuror. Aceste date vor putea fi folosite și în alte cauze sau în legătură cu alte persoane, dacă sunt concludente și utile. Identitatea reală a investigatorilor sub acoperire nu poate fi dezvăluită în timpul ori după terminarea acțiunilor acestora. Procurorul competent să autorizeze folosirea unui investigator sub acoperire are dreptul să-i cunoască adevărata identitate, cu respectarea secretului profesional [1, p.42-43].

În conformitate cu prevederile art. 136, alin. 4 al *Codului de procedură penală al Republicii Moldova* „Investigatorii sub acoperire sunt angajați, special desemnați în acest scop, din cadrul Ministerului Afacerilor Interne, Serviciului de Informații și Securitate, Centrului Național Anticorupție, Departamentului instituțiilor penitenciare al Ministerului Justiției sau sunt persoane antrenate pentru efectuarea unei măsuri speciale de investigații concrete. Investigatorii sub acoperire efectuează măsura specială de investigații pe perioada determinată în ordonanța procurorului”.

Persoana de legătură din cadrul structurii specializate din care face parte polițistul sub acoperire, are obligația de a prezenta procurorului rapoarte periodice referitoare la activitățile desfășurate de polițistul sub acoperire. Rapoartele periodice au caracter confidențial, se întocmesc în formă scrisă pe baza informațiilor furnizate, în măsura posibilului, de către polițistul sub acoperire și trebuie să cuprindă detalii referitoare la toate activitățile desfășurate de acesta, datele și informațiile culese cu privire la infracțiunile grave săvârșite sau care urmează să fie săvârșite și la făptuitori, precum și orice alte date și informații necesare pentru prevenirea infracțiunilor grave. În cazuri temeinic justificate, polițistul sub acoperire poate solicita autorizarea desfășurării și altor activități decât cele pentru care există autorizare, procurorul urmând să se pronunțe de îndată, prin ordonanță motivată, în cazul aprobării acestei solicitări. Totodată, în cazul în care polițistul sub acoperire desfășoară alte activități decât cele pentru care a primit autorizarea, precum și dacă intră în posesia unor informații referitoare la posibilitatea survenirii unui pericol imediat, acesta informează de îndată de este posibil prin persoana de legătură, care are obligația de a aduce neîntârziat aceste informații la cunoștința procurorului care a dat autorizarea. Procurorul se pronunță de îndată, prin ordonanță motivată, autorizând activitățile desfășurate de polițistul sub acoperire sau, după caz, retrăgând autorizația acordată și luând măsurile care se impun, în condițiile legii [5, p.164].

Audierea agentului *undercover* ori a martorului său în fața justiției de fond pun numeroase probleme. Această măsură poate prezenta un dublu interes: să se verifice dacă nu a avut loc o provocare și să se contracizeze, dacă este cazul, mărturia furnizată de agent direct sau indirect. Ea se lovește, totodată, de exigența anonimatului agenților. Aceasta poate fi necesară atât pentru a garanta securitatea lor personală, cât și operațiunea lor viitoare [2, p.332].

Pentru reușita operațiunii, păstrarea confidențialității identității agentului sub acoperire este esențială, în sensul că despre autorizarea introducerii investigatorului trebuie să aibă cunoștință cât mai puține persoane, de preferință doar procurorul, șeful serviciului din care face parte investigatorul și eventual, lucrătorul din structura specializată, desemnat ca persoană de legătură a agentului sub acoperire. Aceleași reguli se vor aplica și cu ocazia audierii acestor persoane, ele urmând să fie introduse în cauză și audiate sub identitatea acordată pentru operațiunea desfășurată [6, p.125-126].

Tehnica polițienească *undercover* consacră existența mai multor legi și convenții internaționale. Punerea ei în funcțiune lasă întotdeauna să subziste numeroase chestiuni de fond, în special în privința drepturilor recunoscute de *Convenția Europeană a Drepturilor Omului*. În acest sens, câteva decizii reflectă dificultățile de conciliere a acestor practici cu unele principii, ca acelea ale dreptului la un proces echitabil ori la protecția vieții private. Jurisdicția de la Strasbourg a rămas totuși prudentă, condamnând în final Elveția în cauza *Ludi contra Elveției* (15 iunie 1992) și Portugalia în cauza *Texeiro de Castro contra Portugaliei* (9 iunie 1998).

Cu toate acestea, judecătorii europeni sunt conștienți că amploarea luată de aceste tehnici ar face destul de dificil de acceptat o asemenea condamnare de statele membre ale *Consiliului Europei*. Totodată, este regretabil că jurisprudența *Curții Europene* și a Comisiei nu a examinat, de o manieră mai selectivă, conformitatea strategiilor *undercover* în privința ar. 8 din Convenție. Operațiunile de lungă durată ar putea constitui o ingerință în sensul art. 8, astfel încât conformitatea lor cu această prevedere ar trebui subordonată existenței unei baze legale și respectării principiilor *necesității și proporționalității* [5, p160-161].

Pentru a evita o eventuală eludare a garanțiilor procesuale asigurate persoanelor implicate în urmărirea penală, translarea activității investigatorilor sub acoperire dincolo de momentul declanșării urmăririi penale, poate avea loc doar în ipoteza în care autorul nu a fost identificat. În cazul în care urmărirea penală se desfășoară *in rem* și *in personam*, învinutul, respectiv inculpatul dobândesc drepturi procesuale pe care organele de cercetare penală au obligația să le respecte, cel mai important fiind acela de a fi încunoștințat despre fapta pentru care este învinuit, astfel încât, după acest moment, activitatea investigatorului sub acoperire devine inutilă. Este responsabilitatea procurorului de a-și alcătui un plan de anchetă, încă din faza informativă și de a selecta cele mai eficiente tehnici de investigare. Astfel, dacă raportat la indiciile existente în cauză consideră că se impune folosirea investigatorilor sub acoperire, procurorul va trebui să aleagă persoana care să întrunească aceste calități necesare și specifice acțiunii,

dar să evalueze și să ia în calcul riscul cât privește operațiunea propriu-zisă, dar și cu privire la victime [6, p.124].

Pentru prima dată, *Curtea Europeană a Drepturilor Omului* se pronunță asupra conformității practicilor de infiltrație, denumite frecvent „sub acoperire” (*undercover*), cu dispozițiile Convenției, în cauza *Ludi contra Elveției* din 15 iulie 1992. Această tehnică a cunoscut o dezvoltare mai importantă, în ultimii ani, în marea majoritate a statelor europene și în Statele Unite. Ea este adesea prezentă ca principala modalitate de luptă eficientă contra mării delincvențe și, în general, ridică numeroase probleme, atât pe planul principiilor generale ale dreptului penal și al procedurii penale, cât și al drepturilor omului. O operațiune sub acoperire prezintă trei caracteristici esențiale: *secretul* (agentul disimulează calitatea sa de polițist sau de terț care lucrează pentru poliție); *viclenia* (agentul construiește un scenariu în scopul de a câștiga încrederea unei persoane, în vederea constatării unei infracțiuni sau a strângerii de informații referitoare la o infracțiune); *interacțiunea* (presupune un contact direct între agent și autorul potențial) [5, p.155-156].

Doctrina evidențiază condițiile care trebuie întrunite de către o persoană pentru a putea activa în calitate de investigator acoperit: 1) să aibă calitatea de polițist; 2) să fie special desemnat să efectueze această activitate (printr-un ordin intern al conducătorului instituției din care face parte persoana în cauză, în care să fie menționate identitatea reală, identitatea sau identitățile sub acoperire și durata de exercitare a acestei atribuții de serviciu); 3) să consimtă în acest sens; 4) să existe autorizația procurorului [3, p.109-117].

În opinia profesorului Gheorghită Mateuț, utilizarea investigatorilor sub acoperire este subordonată următoarelor condiții: a) să existe indicii temeinice și concrete că s-a săvârșit sau că se pregătește săvârșirea unei infracțiuni; b) să privească o faptă care să figureze în lista de infracțiuni conținută de lege; c) să fie necesară; d) să fie autorizată cu respectarea procedurii legale.

Sub aspectul legitimării procedurale, noțiunea de „investigator sub acoperire” implică întrunirea cumulativă a trei elemente: a) desemnarea lui potrivit legii; b) durata; c) autorizația [5, p.165-170]. Recurgerea la folosirea investigatorilor acoperiți poate avea loc numai când această activitate este admisibilă. Admisibilitatea este determinată de necesitatea folosirii acestei activități și limita de oportunitate și urgența efectuării ei. Procurorul are obligația de a aprecia necesitatea culegerii de informații de către investigatorul acoperit, ceea ce presupune analizarea cererii de autorizare prin examinarea stării de fapt prezentate. Pentru a fi în măsură să facă această apreciere, este necesar ca procurorul care autorizează folosirea investigatorilor acoperiți, să ia cunoștință de întreg materialul informativ al cauzei, privitor la fapte și persoane, ceea ce incumbă obligația organului de cercetare penală de a prezenta în modul detaliat, aspectele pe care le cunoaște până în momentul în care formulează cererea de autorizare. Oportunitatea se referă la aceea că folosirea investigatorilor acoperiți este admisibilă numai dacă recurgerea la acest procedeu de investigare a infracțiunilor, este indispensabil și actual, respectiv aflarea adevărului nu poate fi realizată pe alte căi. Se recomandă folosirea investigatorilor acoperiți, numai atunci când subzistă indicii (semnalări) suficiente și serioase despre activitățile ilicite. Admisibilitatea este condiționată și de urgența folosirii investigatorilor acoperiți, care trebuie efectuată cu promptitudine, situațiile și condițiile în care efectuarea lor este utilă impunând o oarecare urgență [4, p.116].

În opinia lui Gh. Mateuț, în materia investigatorilor sub acoperire, legea de procedură penală a prevăzut un control specific care derogă de la dreptul comun al procedurii penale. Astfel, se conferă procurorului un loc central, atât din perspectiva autorizării recurgerii la această procedură particulară, cât și din aceea a controlului utilizării ei. Într-adevăr, procurorul este abilitat să autorizeze recurgerea la orice metodă particulară de cercetare (utilizarea investigatorilor sub acoperire, a informatorilor sau a colaboratorilor, punerea sub supraveghere etc.), cu unele excepții (cum este cazul interceptării corespondenței etc.), pentru care competența revine instanței. Se pare că după emiterea autorizației, tot procurorul este cel care va asigura controlul modului de utilizare a investigatorilor sub acoperire și a celorlalte tehnici speciale aferente. Procurorul este cel care controlează dacă datele și informațiile obținute de investigatorul sub acoperire sunt folosite cu respectarea procedurii legale și, în fine, tot el este cel care apreciază caracterul *concludent* și *util* al acestor date sau informații, în vederea extinderii lor și cu privire la alte cauze sau alte persoane, fie din oficiu, fie la cererea poliției judiciare ori a organelor speciale. Aceeași concluzie se desprinde și în ipoteza în care instanța sau judecătorul ar autoriza unele tehnici speciale în cadrul competenței lor (interceptările și înregistrările de convorbiri ori comunicări sau reținerea și predarea corespondenței și a obiectelor ori percheziția).

Legea nu acordă instanței de judecată sau judecătorului dreptul de a consulta dosarul confidențial, nici măcar atunci când o metodă particulară de cercetare este pusă în aplicare, în urma autorizării acesteia. Ca

atare, lipsește orice control jurisdicțional asupra utilizării investigatorilor sub acoperire în procedurile preliminare. O asemenea lacună este cu atât mai evidentă cu cât un asemenea control asupra regularității procedurii trebuie exercitat în mod obligatoriu de judecătorul de fond în cazurile în care acțiunea penală, fiind pusă în mișcare, cel interesat este adus în fața instanței de fond, care, în acest fel, ia cunoștință de amploarea și relevanța problematicei [5, p.174-176].

La sfârșitul studiului întreprins în latura reglementării instituției investigatorului sub acoperire, mai constatăm cu titlu de **concluzii** și faptul că recurgerea la folosirea investigatorilor acoperiți poate avea loc numai când această activitate este admisibilă. Admisibilitatea este determinată de necesitatea folosirii acestei activități și limita de oportunitate și urgența efectuării ei. Procurorul are obligația de a aprecia necesitatea culegerii de informații de către investigatorul acoperit, ceea ce presupune analizarea cererii de autorizare prin examinarea stării de fapt prezentate.

Bibliografie:

1. Bărăscu, A.- A. *Protecția martorilor – necesitate în combaterea mării criminalități*. București, 2007.
2. Ch. de Valkeneer. *L'execution des operations undercover*. In: Revue de droit penal et de criminologie, septembre, 1992.
3. Lașcu, L.- C. *Investigatorul acoperit*. În: Revista de Drept penal, nr. 3/2002.
4. Lașcu, L.-C. „Investogatorul acoperit” – o nouă instituție introdusă prin legea nr. 143/2000 privind combaterea traficului și consumului de droguri. În: Dreptul, nr. 9/2002.
5. Mateuț, Gh. *Investigatorii sub acoperite. Utilizarea lor în timpul actelor premergătoare. Comentariu asupra noilor texte procedurale introduse în Codul de procedură penală prin Legea nr. 281/2003*. În: Dreptul, nr. 1/2005.
6. Mateuț, Gh.; Ștefăroi, N.; Petrescu, V. ș.a. *Traficul de ființe umane. Infractor, victimă, infracțiune*. Asociația Magistraților Iași. Iași, 2005.
7. Norlan, J. R. *Blacks' Law Dictionary*. St. Paul, Minn., West Publishing Co.
8. Voica, D. *Investigatorii sub acoperire*. În: Dreptul, nr. 5/2005.